

Recensio

Vigilia, 74. évfolyam, 2009/1

A Vigilia 2009/1. számának szerkesztői írását Lukács László főszerkesztő és felelős kiadó jegyzi: bizakodását fejezi ki, hogy az új évben mozgást, előrehaladást érünk meg.

A tudományos írások fő témája: a szenvedés emlékezete és az egyház felelőssége a szenvedők iránt.

A teológiai írások élén Johann Baptist Metz Budapesten tartott előadása áll: *A világ felé fordulva*. A cím jelzésértékű abból a szempontból, hogy a német egyetemen tanító rendszeres teológus meghirdetett programja: a „hit nyelvének deprivatizálása” áll (3. old.). Előadásában K. Rahner teológiájának margóján tekinti át saját teológiáját és életrajzát, szervesen kapcsolva ezeket az épp bemutatott *Memoria passionis* c. könyve magyar megjelenéséhez. Az írás első része bevezető, az utolsó összefoglaló. A gerinc a négy alpontra osztott második rész. A bevezető sorokban elmondja, hogy K. Rahner „anthropológiai fordulatát” bírálta, gondolta tovább, és ellenvéleményt is megfogalmazott vele szemben: a történelemben és a társadalomban élő ember megközelítésének filozófiai alapja nem lehet kizárólag transzcendentális tudatfilozófiai. Dialektikus vizsgálat vezethet jó eredményre. Így jutott el az a „világ teológiájá”-hoz. (Ld. J. B. Metz: *Theologie der Welt*. Mainz 1968, amelynek tanulmányai 1962 és 1968 között készültek.) Ezen belül az egyház és világ viszonyát középpontba helyező politikai teológia kidolgozása volt a cél. Alapállása az, hogy az egyes történelmi események az egyéni hit világára is hatnak, mivel ez nem képes hermetikusan elzárkózni. A nagy léptékű történések betörnek az egyes ember életébe és megvizsgálják reménységét – 1Pt 3,15 értel-

mében. A második alpont alatt a megélt események feldolgozását nyújtja. Miközben arról prédikálunk – írja –, hogy Isten megemlékezik a segélykiáltásokról, lehetetlen eltussolni a háborúk s az egyenlenségek nyomorúságát. Összefoglalóan „Auschwitz utáni világ”-nak nevezi jelenünket. Nézete szerint – egyrészt – miután a „szenvede Pontius Pilátus alatt” kitétel hitvallásunk középpontját képezi, „a történelemtől idegen mítoszok, a platonikus ideák Istene, a történelemtől az üdvösséget, az üdvösségtől a történelmet elrekesztő, dualista gnosztikus megváltástanonok, az egzisztenciánk történelmiségére irányuló elvont reflexiók – semmi nem adhatja vissza nekünk azt az ártatlanságot, amelyet elveszítettünk a történelemben” (4. old.). Másrészt úgy véli, hogy a II. Vatikáni zsinat után a világegyház világa lettünk, ahol a társadalmi ellentétek még élesebben jelentkeznek. Legfiatalabb múltunkkal úgy számol, mint a „globalizáció viharába” került világgal. Metz rámutat a jelen világban érvényesülő szekuláris pluralizmus gondjaira és egy olyan világprogram megtalálásán fáradozik, amelynek veleje a *compassio*: „a szenvedő másokra való emlékezés”. Felfedi azt a meglátását is, hogy nem lehet egyenlőségjelet tenni a két nagy monoteista vallás, a keresztyénség és az iszlám szenvedésértelmezése közé. Történelmi kitekintései végén Metz megállapítja: a legerősebb tétel, amit az emberiségről meg lehet fogalmazni, az, hogy az összes ember egyenlő. Ennek alapja pedig a keresztyének Bibliájában található: az Isten iránti szenvedély és a mások szenvedését érzékelő szenvedély elválaszthatatlanok egymástól. Érzékeli a történelem és az üdvtörténet kapcsolatát, összefonódását

és megállapítja: a teológia nem csupán lelkes énekekbe, hanem kiáltásokba is torkoll. Következésképpen – a távolkeleti misztikától eltérően – a „nyitott szemű” misztikusok olyan *compassio* misztikusai, akiknél a keresztyén teológia hű marad a saját logoszához.

Johann Reikerstorfer: *Zsidó-keresztyén örökség Jürgen Habermas és Johann Baptist Metz racionalitás-vitájában*. A szekuláris paradigma sem nélkülözheti a vallásos gondolkodást. Már csak azért sem, mert Európa örökségébe nem csupán a görög létközpontú szemlélet tartozik, hanem a zsidó-keresztyén vagy bibliai örökség is. A cikkíró ilyen adottságok figyelembe vétele mellett kívánja egybevetni a Habermas filozófiája és a Metz teológiája hasonlóságait, egybeeséseit. Miután a szekuláris filozófusokat sem hagyhatja nyugton a kérdés: marad-e egyebük a cinikus alkalmazkodáson, a melankolikus önálávetésen vagy a kétségbeesésen kívül, ahol az „ember már csak önmaga technikai kísérlete”, Metz a „világ felé fordulva” tisztázza, miként beszélhet Istenről. Ő maga nem találja az igazságosság igényének földi megfelelőjét. Ezért úgy vélekedik, hogy a Biblia Istene azt kívánja: álljunk szembe a mélységes szenvedést és a katasztrófatörténeteket elfedő mítoszokkal.

Ezzel egybecseng Habermas új eszméje: a gyakorlati ész rendeltetése – az emlékezés mellett – az emlékeztetés.

A szenvedés kérdésének nyomvonalán halad Mezei Balázs írása is. Már címében jelzi, hogy ugyancsak Metz gondolatainak és bizonyoságtételének kincstárából merít anyagot: *A szenvedés mélyén hála van. Néhány gondolat J. B. Metz Memoria passionis című könyvéről*.

A Vigilia jelen évfolyamának terjedelmében egyharmad rész most is szépirodalom: kiegészítőül a teológiai kínálat mellé, versben-prózában. Jelentős beszélgetés olvasható még Kenyeres Zoltán irodalomprofesszorral, a nyugatosok „szakértőjével”, de a nagy kortárs költők beható ismerőjével is ugyanakkor.

A *Mai meditációt* Török István Izsák bazilita szerzetes, teológiai doktor tollából olvashatjuk: „*Egy szamariainak arra vitt az útja...*” *Fog-e még születni fejlettebb civilizáció bibliai alapokon?* A szociológiai jellegű írás végén a teológus megállapítja: az az embertípus képes meghaladni a már bevett társadalmi sémákat, aki nem belső vagy külső kényszerből teszi a jót, hanem teljesen függetlenül cselekszik és senkitől sem vár elismerést, illetve dicséretet.

Balogh Béla